

PRACE NAUKOWE

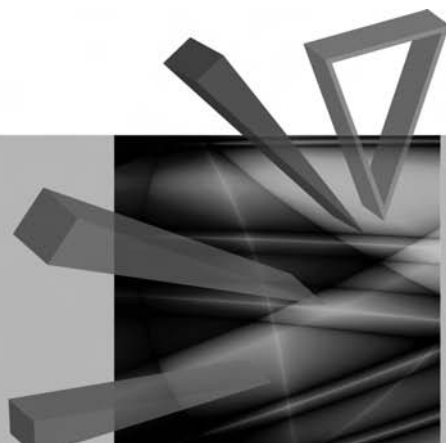
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

241

Przestrzeń a rozwój

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Dybała

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Florian Kuźnik, Janusz Słodczyk, Zygmunt Szymła,
Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Publikacja została sfinansowana przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-272-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-ekonomicznego krajów, regionów i obszarów metropolitalnych

Patrycja Brańka: Atrakcyjność inwestycyjna województwa małopolskiego w oczach przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego (w świetle badań ankietowych).....	15
Adam Dąbrowski: Kierunki europejskiej polityki regionalnej – wybrane problemy	30
Piotr Hajduga: Dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej w świetle ocen przedsiębiorców – wyniki badania empirycznego	41
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Struktury klastrowe w gospodarce przestrzennej – wybrane korzyści i problemy rozwoju w skali lokalnej i regionalnej	56
Petr Hlaváček: The classification of analytical and management qualitative frameworks for municipal and regional development	65
Stanisław Korenik: Nowe zjawiska występujące w rozwoju aktywizujących się regionów.....	76
Anna Mempel-Śnieżyk: Uwarunkowania funkcjonowania powiązań sieciowych w województwie dolnośląskim	85
Katarzyna Miszczak: Partnerstwo publiczno-prywatne w regionach przygranicznych Polski, Czech i Niemiec – szanse i zagrożenia	105
Monika Musiał-Malago: Polaryzacja strukturalna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.....	120
Małgorzata Rogowska: Znaczenie miast w polityce regionalnej Unii Europejskiej.....	133
Dorota Rynio: Rozwój społeczno-gospodarczy ośrodka wzrostu w okresie kryzysu gospodarki światowej.....	140
Miloslav Šašek: Development of population in the Czech Republic after 1989	150
Piotr Serafin: Stan i zmiany zagospodarowania przestrzeni wsi w strefie podmiejskiej województwa małopolskiego na przykładzie gmin Niepołomice i Wieliczka	162
Kazimiera Wilk: Sytuacja demograficzna w Federacji Rosyjskiej w latach 1990-2009	180

Arkadiusz Przybyłka: Narodowy Fundusz Zdrowia jako główny organizator usług zdrowotnych w Polsce	190
Justyna Anders: Rola władz publicznych w stymulowaniu partycypacji obywateli w procesach <i>governance</i> – doświadczenia międzynarodowe i wnioski dla Polski	200
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Możliwości rozwoju obszarów metropolitalnych w nowych uwarunkowaniach finansowych jednostek samorządu terytorialnego	212
Andrzej Rączaszek: Procesy rozwojowe największych polskich miast w okresie transformacji	224

Część 2. Społeczne, gospodarcze i środowiskowe problemy rozwoju lokalnego

Jacek Chądzyński: Władza lokalna a rynek – pomiędzy współpracą a konkurencją	241
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w przestrzeni uzdrowiska na przykładzie Czerniawy-Zdroju	252
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Partycypacja społeczna – przymus czy rzeczywista potrzeba?	262
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Zadowolenie z miejsca zamieszkania – ocena mieszkańców i władz lokalnych na przykładzie Głowna	277
Andrzej Łuczyszyn: Lokalna przestrzeń publiczna w gospodarce kreatywnej	290
Magdalena Pięta-Kanurska: Związki kultury i ekonomii oraz ich wpływ na rozwój miasta	301
Joost Platje: Local governance's capacity to direct its own path of sustainable development	310
Andrzej Raszkowski: Nowe trendy w marketingu miejsc	319
Anna Batko: Administracja publiczna jako stymulator zmian w turystyce miasta – na przykładzie Krakowa w latach 1989-2006	328
Piotr Ruczkowski: Ewidencja ludności – nowe zasady meldunkowe	340

Część 3. Innowacyjność i przedsiębiorczość a rozwój

Niki Derlukiewicz: Unia innowacji jako sposób na zwiększenie innowacyjności gospodarki europejskiej	355
Dariusz Głuszcuk: Finansowanie działalności innowacyjnej – źródła i bariery w przekroju regionów Polski (NTS-2)	366

Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polsko-czeska współpraca transgraniczna małych i średnich przedsiębiorstw	377
Anna Korombel: Najczęściej popełniane błędy podczas wdrażania zintegrowanego zarządzania ryzykiem (ERM) w polskich przedsiębiorstwach	388
Kamil Wiśniewski: Systemowe zarządzanie wiedzą w ujęciu teoretycznym i praktycznym	396
Paweł Dziekański, Jan Puchala: Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny na przykładzie powiatu limanowskiego	405
Jerzy Wąchol: Rola państwa i jego interesariuszy we władztwie korporacyjnym w okresie wychodzenia ze spowolnienia gospodarczego i kryzysu	417
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Wybrane problemy inwestowania w rzeczowe aktywa trwałe (na przykładzie uczelni publicznych w Polsce).....	427
Agnieszka Izabela Baruk: Specyfika działań motywujących stosowanych wobec polskich pracowników.....	437
Monika Stelmaszczyk: Właściciel małego przedsiębiorstwa menedżerem zorientowanym na kulturę – wyzwania i perspektywy	447
Barbara Batko: Wpływ jakości informacji publicznej na minimalizację ryzyka podejmowania decyzji na rynku pracy	455

Część 4. Wybrane problemy planowania przestrzennego

Oğuz Özbek: Central planning of development through etatism in Turkey: the state planning organisation	467
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny jako nowy podmiot polityki przestrzennej	474
Aleksandra Koźlak: Modelowe ujęcie transportu w planowaniu przestrzennym	489
Anna Kamińska: Rola ewaluacji w zarządzaniu procesem rewitalizacji przestrzeni miejskiej	502

Część 5. Zagadnienia różne

Hubert Kaczmarczyk: Właściwe zadania państwa w ujęciu F.A. von Hayeka	513
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Transfery fiskalne a przeciwdziałanie szokom asymetrycznym w ramach Unii Gospodarczo-Walutowej w Europie ..	522
Adam Peszko: Krytyka liberalnej doktryny lat 90. i nowe nurty w ekonomii pierwszej dekady XXI wieku.....	532
Andrzej Adamczyk: Incydentalna kontrola rozporządzeń przez sądy.....	543

Summaries

Patrycja Brańka: Investment attractiveness of Małopolska voivodeship in opinion of foreign capital enterprises (in the light of survey results).....	29
Adam Dąbrowski: Directions of European Regional Policy – selected problems.....	40
Piotr Hajduga: Special economic zones in Lower Silesia as a business place in the light of assessments of entrepreneurs – results of empirical research	55
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Cluster structures in spatial economy – chosen benefits and problems of development on the local and regional scale	64
Petr Hlaváček: Klasyfikacja analitycznych i zarządczych ram kwalifikacyjnych w rozwoju gmin i regionów	75
Stanisław Korenik: New phenomena occurring in the development of activating regions	84
Anna Mempel-Śnieżyk: Conditions of functioning of the network relations in Lower Silesia Voivodeship	104
Katarzyna Miszczak: Public-Private Partnership in the border regions of Poland, the Czech Republic and Germany – opportunities and threats.....	119
Monika Musiał-Malago: Structural polarization of Cracow Metropolitan Area.....	132
Małgorzata Rogowska: The importance of cities in the European Union's regional policy	139
Dorota Rynio: Social-economic development of growth center in the time of worldwide economy crisis	149
Miloslav Šašek: Rozwój populacji w Czechach po roku 1989	161
Piotr Serafin: Spatial planning of rural areas in the suburbs of Małopolska: state and changes – the case of Wieliczka and Niepołomice.....	179
Kazimiera Wilk: The demographic situation in the Russian Federation in the years 1990-2009.....	189
Arkadiusz Przybyłka: The National Health Fund as the main organizer of health services in Poland	199
Justyna Anders: The role of public authorities in promoting civic participation in processes of <i>governance</i> – application of international practices in the Polish context.....	211
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Development opportunities of metropolitan areas in the new financial circumstances of local government units	223
Andrzej Rączaszek: Development processes in the biggest Polish cities in the transformation period.....	237

Jacek Chądryński: Local government and market – between cooperation and competition	251
Eleonora Gonda-Soroczyńska: The condition of the natural environment in the development of a spa town – the case of Czerniawa-Zdrój	261
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Social participation – obligation or real need?	276
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Satisfaction with the place of residence – evaluation of place and local authorities as on the example of Główno.....	289
Andrzej Łuczyszyn: Local public space in creative economy.....	300
Magdalena Pięta-Kanurska: The relationship between culture and economics and their impact on urban development	309
Joost Platje: Zdolność samorządu terytorialnego do kierowania własną ścieżką rozwoju zrównoważonego	318
Andrzej Raszkowski: New trends in place marketing	327
Anna Batko: Public administration as a stimulator of changes in city tourism – based on Cracow between the years 1989 and 2006	339
Piotr Ruczkowski: Population registration – the new residence regulations..	351
Niki Derlukiewicz: Innovation Union as a way to increase the innovation in European economy	365
Dariusz Głuszczyk: Financing innovation activities – sources and barriers with regard to regions in Poland (NTS-2)	376
Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polish-Czech border cooperation of small and medium-sized enterprises	387
Anna Korombel: The most common errors during the implementation of Enterprise Risk Management (ERM) in Polish enterprises	395
Kamil Wiśniewski: System knowledge management from theoretical and practical perspective	404
Paweł Dziekański, Jan Puchała: Support of the enterprise by the territorial council on the example of Limanowski administrative district.....	416
Jerzy Wąchol: The role of the state and its stakeholders in corporate governance while getting out of the economic downturn and crisis.....	426
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Selected problems of investing in tangible fixed assets (as exemplified by public institutions of higher education)	435
Agnieszka Izabela Baruk: Essence of motivation activities used towards Polish employees	446
Monika Stelmaszczyk: Owner of small company as a culture-oriented manager – challenges and prospects	454
Barbara Batko: The impact of public information quality to minimize the decision making risk on the labour market.....	464

Oğuz Özbek: Centralne planowanie rozwoju przez etatyzm w Turcji: Państwowy Urząd Planowania	473
Kinga Wasilewska: Local self-government as a new subject of spatial policy.	488
Aleksandra Koźlak: Land-use/transport models in spatial planning.....	501
Anna Kamińska: The role of evaluation in the management of urban space revitalization process	510
Hubert Kaczmarczyk: Appropriate tasks of the state in terms of F.A. von Hayek.....	521
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Fiscal transfers as asymmetric shocks absorption mechanisms in the European Monetary Union.....	531
Adam Peszko: Criticism of neoclassic doctrine of the 90s and new currents of economics in the first decade of the XXI century.....	542
Andrzej Adamczyk: The right of courts to refuse incidentally to apply regulations.....	557

Monika Musiał-Malago

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

POLARYZACJA STRUKTURALNA KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

Streszczenie: We współczesnej przestrzeni społeczno-gospodarczej Polski wzrasta rola metropolii i powiązanego z nią funkcjonalnie otoczenia. Metropolie stają się ośrodkami dynamiki gospodarczej, społecznej, finansowej, naukowej, kulturalnej w skali zarówno regionalnej, jak i międzynarodowej. Celem artykułu jest przedstawienie zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM). Przeprowadzone badanie pozwala na wyznaczenie miejsca gminy w zbiorze wszystkich gmin KOM pod względem poziomu rozwoju. W badaniach zastosowano jedną z metod taksonomicznych, tzw. metodę standaryzowanych sum, polegającą na wyliczeniu syntetycznych wskaźników charakteryzujących poziom rozwoju analizowanego zjawiska. Do badań przyjęto zestaw 13 mierników z zakresu rozwoju społecznego i gospodarczego gmin za rok 2009.

Słowa kluczowe: Krakowski Obszar Metropolitalny, obszar metropolitalny, polaryzacja, rozwój społeczno-gospodarczy.

1. Wstęp

Postępujące we współczesnej gospodarce światowej procesy globalizacji i integracji przyczyniają się do wzrostu konkurencji międzynarodowej. Stawiają przez to nowe wyzwania cywilizacyjne i tworzą odmienne niż dotychczas uwarunkowania funkcjonowania poszczególnych państw, a także układów regionalnych. Integracja gospodarcza, która sprzyja rozwojowi zjawiska polaryzacji, przyczynia się do wzrostu nierównowagi regionalnej¹. Jednostkami terytorialnymi, które najsilniej włączają się w walkę konkurencyjną, są duże ośrodki miejskie. Stanowią one centra życia naukowego, kulturalnego, finansowego i gospodarczego. Na tych obszarach świadczone są usługi i wytwarzane towary wysokiej jakości i konkurencyjności. Szczególnie istotną rolę w rozwoju przestrzeni odgrywają metropolie wraz ze swoimi obszarami metropolitalnymi.

Metropolie to obecnie najważniejsze ogniwa światowego systemu miast. We współczesnej gospodarce rola metropolii rośnie, co powoduje, że stają się one ośrod-

¹ J. Borowiec, K. Wilk, *Integracja europejska*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2005, s. 414-417.

kami coraz bardziej dominującymi. Są motorem gospodarek światowych oraz wytworem procesów globalnych. Charakteryzują się dużą innowacyjnością oraz przejmowaniem nadrzędnych funkcji w zarządzaniu gospodarką w skali ponadnarodowej². Obszary metropolitalne stanowią główne ośrodki badań, innowacji, rozwoju nowoczesnych technologii i tworzenia nowych rodzajów aktywności. Skupiają się w nich branże o wysokiej wartości dodanej, w szczególności usługi dla przedsiębiorstw. Są także głównymi węzłami transportu i telekomunikacji.

Prezentowane badania stanowią próbę oceny przestrzennego zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Opracowanie ma charakter empiryczny. Dokonana analiza obejmuje grupy wskaźników za rok 2009, charakteryzujących wybrane aspekty rozwoju jednostek przestrzennych.

2. Ogólna charakterystyka Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego

W Polsce pojęcie obszaru metropolitalnego uzyskało podstawę prawn-administracyjną w Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym³. Wprowadziła ona przepisy nakazujące sporządzenie planów dla obszarów metropolitalnych w ramach planów przestrzennego zagospodarowania województw. Zgodnie z zapisami powyższej ustawy w planie przestrzennego zagospodarowania województwa małopolskiego zdelimitowano Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM).

Obszar metropolitalny Krakowa obejmuje swym zasięgiem miasto Kraków, jako ośrodek centralny, oraz strefę zewnętrzną dzielącą się na strefę podmiejską i strefę „dojazdów do pracy”⁴. Zdelimitowany obszar metropolitalny Krakowa składa się łącznie z 51 gmin, z czego 2 to gminy miejskie, 14 miejsko-wiejskie, a pozostałe wiejskie (por. tab. 3). Największym ośrodkiem regionu metropolitalnego jest Kraków, miasto na prawach powiatu.

Obszar KOM jest stosunkowo gęsto zaludniony, gdyż na 1 km² powierzchni przypadało w 2009 r. 360 osób (średnia dla województwa małopolskiego wyniosła 217 osób na km²).

Istotną rolę dla danej jednostki przestrzennej odgrywa struktura ludności według płci i wieku, gdyż wywiera ona poważny wpływ na zjawiska demograficzne i warunkuje wiele zjawisk zarówno społecznych, jak i gospodarczych⁵. Ludność KOM jest

² T. Markowski, T. Marszał, *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja – problemy i pojęcia podstawowe*, Biuletyn KPZK PAN, Warszawa 2006, s. 10.

³ Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r., DzU 2003, nr 80, poz. 717.

⁴ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2003, t. 2, s. 55.

⁵ I. Potoczna, *Przemiany demograficzne zachodzące na obszarze wrocławskiego obszaru metropolitalnego-wybrane aspekty*, [w:] K. Szólek, I. Potoczna, *Gospodarka przestrzenna i administracja samorządowa*, „Biblioteka Regionalisty” 2005, nr 1, s. 35.

- saldo migracji było dodatnie i w przeliczeniu na 1000 ludności ponad dwukrotnie przewyższało wskaźnik dla województwa.

Charakteryzując sytuację społeczno-gospodarczą, należy wspomnieć o zjawisku bezrobocia, które stanowi istotny problem społeczny XXI wieku. Na koniec 2009 r. na obszarze KOM liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 osób w wieku produkcyjnym wyniosła 43,5 i była znacznie niższa niż dla Małopolski (61,9).

Tabela 1. Krakowski Obszar Metropolitalny na tle regionu małopolskiego

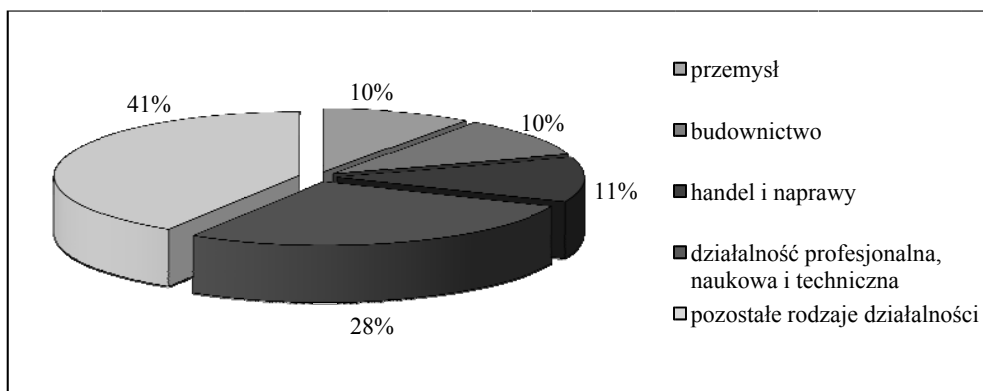
Podstawowe wskaźniki	Krakowski Obszar Metropolitalny	Województwo małopolskie
Powierzchnia (w km ²)	4 065	1 518 279
Ludność ogółem	1 464 728	3 298 270
Ludność w wieku produkcyjnym (w %)	947 026	2099 386
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (w %)	267 606	659 907
Ludność w wieku poprodukcyjnym (w %)	250 096	538 977
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	54,7	57,1
Kobiety na 100 mężczyzn	109	106
Gęstość zaludnienia	360	217,0
Przyrost naturalny na 1000 ludności	1,7	2,3
Saldo migracji na 1000 ludności	3,3	1,3
Pracujący ogółem	389 861	692 263
Bezrobotni na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	43,5	61,9
Podmioty gospodarcze ogółem	172 881	314 017
Liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców	9,7	5,7

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych GUS.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym strukturę gospodarczą obszaru jest liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON. W 2009 r. łącznie na terenie KOM funkcjonowało 172 881 podmiotów gospodarczych, co na tle województwa stanowiło 55%, a liczba pracujących w podmiotach gospodarczych wyniosła 389 861 osób, czyli ponad 56% zatrudnionych w Małopolsce.

Ze struktury branżowej podmiotów gospodarczych wynika, że na obszarze KOM ok. jednej czwartej firm działało w sektorze przemysłowo-budowlanym, a 11,5% podmiotów w handlu. Aktywność profesjonalną, naukową i techniczną prowadziło 27,5% podmiotów. Liczba firm zarejestrowanych w pozostałych sekcjach PKD przekroczyła 41%. Udział jednostek gospodarczych według rodzaju działalności na obszarze KOM przedstawia rysunek 2.

Inwestycje zagraniczne są istotnym bodźcem aktywizacyjnym w skali zarówno lokalnej, jak i regionalnej. Wpływ firm z kapitałem zagranicznym na gospodarkę

Rys. 2. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON na terenie KOM według rodzaju działalności w 2009 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych GUS.

lokalną i regionalną można oceniać na podstawie skutków bezpośrednich (np. w odniesieniu do miejsc pracy w firmach zagranicznych) lub pośrednich (np. napływ nowych mieszkańców, wzrost dochodów budżetów gmin, wzrost aktywności budowlanej mieszkańców)⁶. W sumie na terenie KOM inwestorzy zagraniczni ponieśli w latach 1989-2008 nakłady inwestycyjne w wysokości 9,7 mld USD, w tym 7,8 mld USD w Krakowie⁷. Jedną z większych inwestycji na obszarze KOM jest firma CC HBC (Coca Cola Hellenic) zlokalizowana w gminie Niepołomice (Staniątki), zajmująca się produkcją wody mineralnej i gazowanych napojów bezalkoholowych. Kolejną jest inwestycja firmy Bahlsen w Skawinie (Lajkonik Snack SA), a także holenderskiego Unilevera w Krakowie (zakłady produkcji mięsa i produktów mięsnych). Duże nakłady w obszarze metropolitalnym Krakowa poniosły dwa koncerny tytoniowe Philip Morris – Zakłady Przemysłu Tytoniowego Kraków SA i House of Prince (gmina Myślenice). Inną dużą inwestycją zagraniczną jest amerykański koncern Donnelley zajmujący się drukiem czasopism kolorowych i książek telefonicznych (Kraków) czy firma farmaceutyczna Pliva, która zainwestowała 150 mln USD w Polfę Kraków. Ważniejsze inwestycje zagraniczne w krakowskim obszarze metropolitalnym przedstawia tabela 2.

Istotnym elementem aktywizującym gospodarkę obszaru jest budownictwo mieszkaniowe. Liczba oddanych do użytku mieszkań przypadających statystycznie na 1000 mieszkańców wyniosła na koniec 2009 r. 9,7, przy średniej wojewódzkiej 5,7. Największą liczbę mieszkań na 1000 mieszkańców oddano do użytku w gmi-

⁶ B. Domański (red.), *Inwestycje zagraniczne w Małopolsce. Raport z badań*, Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2009, s. 100-101.

⁷ Tamże, s. 45.

Tabela 2. Wybrane inwestycje w KOM

Inwestor	Kraj pochodzenia	Branża	Lokalizacja
Philip Morris	USA	Produkcja wyrobów tytoniowych	Kraków
General Electric Company	USA	Bankowość, zarządzanie nieruchomościami	Kraków
ArcelorMittal	Wielka Brytania	Produkcja metali	Kraków, Bochnia
Pliva d.d.	Chorwacja	Farmacja	Kraków
Bayerische Hypound Vereinsbank HVB	Niemcy	Bankowość, zarządzanie nieruchomościami	Kraków
Donnelly	USA	Druk czasopism i książek telefonicznych	Kraków
CC HBN	Grecja	Produkcja i przetwórstwo żywności	
Electricite de France	Francja	Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	Kraków
ČEZ	Czechy	Produkcja energii elektrycznej i ciepłej	Skawina
Valeo	Francja	Produkcja części samochodowych	Skawina, Zielonki
Coca-Cola	USA	Produkcja napojów	Niepołomice
MAN Nutzfahrzeuge	Niemcy	Produkcja samochodów ciężarowych	Niepołomice
Bahlsen	Niemcy	Produkcja słonych przekąsek i pieczywa cukierniczego	Skawina
Royal Canin	Francja	Produkcja karmy dla kotów i psów	Niepołomice
Cookson	Wielka Brytania	Produkcja materiałów ogniotrwałych	Skawina
Hosta Schokolade International	Niemcy	Produkcja słodczy	Kraków, Dobczyce
Shell	Holandia, Wielka Brytania	Handel paliwami, centrum usług wspólnych	Kraków, Jerzmanowice, Zabierzów
Mota Engil	Portugalia	Budownictwo	Kraków, Wadowice
Vandersanden, Briqueteries de Ploegsteerta	Belgia	Produkcja cegieł i dachówek	Kraków, Myślenice
Marold	Liechtenstein	Przetwórstwo tworzyw sztucznych, obróbka metali	Kraków, Dobczyce

Źródło: opracowanie własne, na podstawie B. Domański (red.), *Inwestycje zagraniczne w Małopolsce. Raport z badań*, Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2009, s. 135-155.

nach położonych możliwie blisko Krakowa i dobrze z nim skomunikowanych: Zielonki, Michałowice, Wielka Wieś, Wieliczka, Niepołomice, Mogilany. Gminy te postrzegane są przez mieszkańców Krakowa jako potencjalne miejsce zamieszkania, ponadto charakteryzują się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego,

które mogą przyciągać mieszkańców. Obecnie coraz bardziej atrakcyjne jako miejsce zamieszkania są peryferia oraz strefy podmiejskie większych miast ze względu na bliskość centrum, szybki dojazd oraz walory środowiska krajobrazowego.

3. Procedura badawcza

Polaryzację rozwoju społeczno-gospodarczego gmin KOM zbadano jedną z metod taksonomicznych, tzw. metodą standaryzowanych sum polegającą na obliczeniu znormalizowanych wskaźników syntetycznych dla badanych jednostek przestrzennych. Procedura badawcza sprowadza się do obliczenia syntetycznego wskaźnika poziomu rozwoju, co pozwala na wyznaczenie miejsca gminy w zbiorze wszystkich gmin KOM pod względem analizowanego zjawiska⁸. Przyjęta metodologia badań zakłada w pierwszej kolejności wyznaczenie zmiennych diagnostycznych. Dobrane cechy powinny zapewniać syntetyczne ujęcie badanego problemu. Przy doborze cech do badań porównawczych i klasyfikacyjnych kierowano się wymogiem istotności, zapewniającym uwzględnienie zmiennych reprezentujących najważniejsze wymiary rozwoju społeczno-gospodarczego. Analiza została przeprowadzona w ujęciu statycznym według stanu na 31 grudnia 2009 r.

Do analizy przyjęto zestaw 13 mierników charakteryzujących zjawiska społeczno-gospodarcze w poszczególnych jednostkach obserwacji:

- x_1 – gęstość zaludnienia,
- x_2 – przyrost naturalny na 1000 ludności,
- x_3 – ludność w wieku produkcyjnym (w %),
- x_4 – wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym),
- x_5 – saldo migracji na 1000 ludności,
- x_6 – pracujący na 1000 ludności,
- x_7 – bezrobotni na 1000 mieszkańców,
- x_8 – podmioty gospodarcze na 1000 ludności,
- x_9 – spółki z udziałem kapitału zagranicznego na 1000 podmiotów gospodarczych,
- x_{10} – dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca (w zł),
- x_{11} – liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców,
- x_{12} – powierzchnia użytkowa mieszkań w m² na 1 osobę,
- x_{13} – udział inwestycyjnych wydatków majątkowych wśród ogółu wydatków z budżetu (w %).

Pośród zbioru mierników za destymulanty uznano dwie cechy: liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym i liczbę bezrobotnych na 1000 mieszkańców. Pozostałe cechy określono mianem stymulant. Wartości prezentowanych mierników zestawiono w tabeli 3.

⁸ Por. Z. Szymła, *Determinanty rozwoju regionalnego*, Ossolineum, Wrocław 2000, s. 74-76.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego gmin Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w 2009 r.

Powiaty	Gminy	Rodzaj gminy	Liczba ludności ogółem	Powierzchnia w km ²	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆	x ₇	x ₈	x ₉	x ₁₀	x ₁₁	x ₁₂	x ₁₃
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Bochnia	m	29 748	30	996	5,2	64,7	55,0	-0,9	326,9	34,5	106,2	9,2	2545	4,81	25,1	39,4
	Bochnia	w	18 694	132	143	1,0	63,7	57,0	2,4	72,9	28,4	61,5	4,4	2238	3,74	28,0	20,8
	Drwinia	w	6395	108	59	0,8	63,3	58,0	3,4	56,5	27,1	46,1	---	2241	2,35	25,0	9,3
Bocheński	Łapanów	w	7666	72	107	4,5	61,0	64,0	-0,4	92,0	24,9	57,3	9,1	2880	2,74	25,9	16,2
	Nowy Wiśnicz	m-w	13 167	82	160	3,7	61,3	63,0	1,4	114,1	30,1	62,1	---	2285	3,04	26,9	13,1
	Rzezawa	w	10 704	86	124	4,1	63,3	58,0	2,1	64,7	41,8	49,0	7,6	2472	2,43	25,1	12,0
	Trzciana	w	5148	44	117	6,1	61,4	63,0	4,3	91,1	23,7	57,3	3,4	2565	0,19	28,0	13,4
	Żegocina	w	5089	35	146	3,7	62,5	60,0	1,6	106,1	25,7	61,7	---	3284	2,55	25,0	30,5
	Czernichów	w	13 232	85	157	1,9	64,1	56,0	10,1	64,7	29,5	82,8	2,7	2223	4,84	31,0	20,6
	Igołomia-Wawrzęńczyce	w	7701	63	123	3,9	63,7	57,0	1,8	58,2	18,4	58,3	2,2	2456	0,91	28,0	20,9
	Iwanowice	w	8589	71	121	1,6	62,9	59,0	9,9	49,6	32,3	71,6	6,5	2284	5,59	28,0	22,4
	Jerzmanowice-Przequina	w	10 644	68	156	2,1	62,7	59,0	7,2	43,3	26,4	70,3	---	2164	3,38	24,2	15,7
Krakowski	Kocmyrzów-Luborzyca	w	13 720	81	170	1,0	64,0	56,0	14,3	43,3	32,7	66,7	1,1	1987	9,77	31,0	27,8
	Krzyszowice	m-w	31 894	139	229	-0,9	63,7	57,0	3,1	122,2	37,5	87,5	6,1	1922	2,88	25,8	22,6
	Liszki	w	16 112	72	224	4,4	65,5	53,0	3,0	128,2	31,2	81,9	6,1	2402	4,65	27,2	28,7
	Michalowice	w	8442	51	165	3,9	63,5	58,0	25,9	61,2	22,6	91,2	1,3	2438	11,25	36,6	30,9
	Mogilany	w	11 940	44	274	4,7	64,4	55,0	14,7	121,4	37,3	109,1	16,1	2500	15,83	30,9	18,4
	Skala	m-w	9809	75	131	2,1	62,9	59,0	8,5	80,9	28,4	37,8	8,1	2386	5,91	28,2	17,5
	Skawina	m-w	41 947	100	420	2,4	64,7	55,0	4,1	265,8	42,7	98,1	7,5	2842	5,32	23,6	24,3
	Skawnik	m-w	13 723	113	121	2,3	63,7	57,0	1,2	132,8	53,7	87,4	2,5	2586	2,48	26,2	19,7
	Suliszowa	w	5911	53	111	0,2	60,6	65,0	-1,0	38,6	30,6	47,0	3,6	3090	0,51	25,0	52,7
	Świątki Górne	m-w	8870	20	436	3,2	64,9	54,0	3,9	106,2	40,6	113,8	5,9	2475	5,07	25,5	22,3
	Wielka Wieś	w	9946	48	206	1,2	64,4	55,0	20,2	145,4	22,1	100,3	10,0	2867	12,97	33,1	57,8
	Zabierzów	w	23 412	99	235	-0,1	64,3	55,0	13,5	330,0	27,0	97,9	18,3	2570	12,60	31,5	35,7
	Zielonki	w	17 452	49	359	0,7	65,0	54,0	35,1	100,0	22,9	120,9	13,7	2406	24,01	41,2	44,3
Miechowski	Goleza	w	6164	90	68	-3,8	61,2	63,0	-1,3	51,4	31,5	62,9	2,6	2465	0,65	25,3	35,5
	Dobczyce	m-w	14 486	66	218	5,8	64,7	55,0	2,1	207,6	39,3	87,5	5,5	2978	2,14	25,5	29,0

Tabela 3, cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Lubień	w	9598	75	128	5,7	61,5	63,0	4,4	47,0	38,9	56,7	---	2459	2,08	22,1	19,2
	Mysłenice	m-w	41 965	154	273	4,5	63,3	58,0	3,8	194,9	45,4	106,3	7,2	2187	3,46	24,9	31,7
Myslenicki	Pcim	w	10 581	89	119	5,4	61,9	61,0	2,8	113,0	40,2	61,8	6,1	2491	2,93	21,8	19,9
	Raciewowice	w	5956	61	97	-0,2	62,5	60,0	-1,2	76,7	38,1	63,1	2,7	1336	2,52	24,0	4,7
	Siepraw	w	8007	32	251	5,7	64,2	56,0	4,5	69,9	48,1	103,4	3,6	2426	4,00	27,5	13,0
	Sułkowice	m-w	14 117	60	234	5,7	64,2	56,0	0,0	135,6	53,6	78,3	3,6	2146	2,27	23,6	37,5
	Tokarnia	w	8309	69	121	7,8	61,7	62,0	0,5	41,8	38,6	60,8	---	2695	1,81	21,0	15,2
	Wiśniowa	w	6956	67	104	3,3	61,9	62,0	-0,3	47,0	30,9	81,8	3,5	3012	1,58	25,1	24,3
Olkuski	Trzyciąż	w	7115	95	74	0,0	59,3	69,0	0,0	85,5	38,8	65,4	---	2475	0,56	25,6	18,5
	Koniusza	w	8738	89	99	1,3	63,4	58,0	3,2	81,8	38,8	49,1	4,7	2275	2,17	27,7	25,6
	Koszyce	w	5555	66	84	-3,2	61,3	63,0	-4,7	36,7	39,6	53,8	---	2555	0,54	27,5	33,8
Proszowicki	Nowe Brzesko	w	5798	54	107	-0,9	63,3	58,0	6,6	90,7	42,4	68,0	---	2477	2,59	27,9	30,4
	Proszowice	m-w	16 203	100	162	-0,4	63,7	57,0	1,1	136,6	53,9	81,2	3,8	2176	3,15	27,8	8,1
	Brzeźnica	w	9781	66	147	0,8	62,5	60,0	1,8	54,4	30,3	72,6	---	2334	2,15	26,4	16,9
Wadowicki	Kalwaria Zebrzydowska	m-w	19 500	75	259	2,7	63,5	57,0	1,9	189,7	29,3	134,2	1,1	2208	0,00	26,5	8,0
	Lanckorona	w	5913	40	146	0,7	63,4	58,0	0,7	93,2	28,1	84,1	2,0	2327	3,89	24,6	14,9
	Stryków	w	6658	46	145	-1,5	63,1	59,0	0,8	53,9	38,1	81,6	---	2307	1,05	25,6	13,7
	Wadowice	m-w	37 975	113	337	3,7	63,8	57,0	-0,9	293,4	41,0	116,3	5,7	2162	3,16	24,2	25,7
	Biskupice	w	8986	41	218	3,7	63,8	57,0	12,0	37,9	27,0	71,3	3,1	2288	6,34	26,7	20,0
	Gdów	w	16 802	109	155	4,8	62,8	59,0	4,2	86,3	27,6	77,1	4,6	2513	3,45	25,4	22,3
Wielicki	Kłaj	w	10 054	65	155	0,7	64,7	54,0	4,0	107,1	31,7	84,7	7,0	2227	3,38	28,2	17,9
	Niepołomice	m-w	23 491	96	244	-0,2	65,2	53,0	15,3	259,1	26,3	94,5	9,9	3925	6,90	30,8	42,3
	Wieliczka	m-w	51 067	100	512	2,4	64,3	56,0	15,5	148,3	35,9	108,6	9,6	2226	11,59	28,6	26,1
Kraków	Kraków	m	755 000	327	2 310	0,9	65,6	52,0	0,5	371,6	21,2	145,9	23,1	4187	13,70	24,1	20,4

--- – zjawisko nie występuje

m – gmina miejska

m-p – miasto na prawach powiatu

m-w – gmina miejsko-wiejska

w – gmina wiejska

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl.

4. Zróżnicowanie procesów rozwoju społeczno-gospodarczego gmin KOM

Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin KOM w 2009 r. wyrażono wartościami miary syntetycznej ujętej w tabeli 4. Pozycje zajmowane przez poszczególne gminy w uporządkowaniu informują o ich poziomie rozwoju społecznego i gospodarczego. Wyliczone wskaźniki wskazują na występowanie procesu polaryzacji rozwoju społeczno-gospodarczego gmin KOM.

Obserwując wartości wskaźników, można wyróżnić cztery grupy gmin. Grupę I stanowią jednostki o najwyższych wartościach wskaźnika syntetycznego. Pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego zdecydowanie najwyższą pozycję w tej grupie w 2009 r. zajął Kraków, a następnie Zielonki, Wielka Wieś, Niepołomice, Zabierzów, Mogilany, Bochnia, Michałowice, Wieliczka. Gminy te charakteryzuje duża liczba ludności i gęstość zaludnienia, występuje w nich również – w porównaniu z pozostałymi gminami KOM – dość wysoki wskaźnik przedsiębiorczości (na 1000 ludności), a także największa koncentracja podmiotów zagranicznych w przeliczeniu na liczbę podmiotów gospodarczych. Grupę II stanowią jednostki, które można uznać za obszary względnie wysokiego poziomu rozwoju. Do grupy tej w 2009 r. spośród 51 gmin KOM zakwalifikowało się 10 (por. tab. 4). Najwięcej gmin (w 2009 r. 24) zakwalifikowało się do grupy III, którą tworzą gminy o średnim poziomie rozwoju, legitymujące się wskaźnikami z przedziału od -0,01 do -0,49. Do ostatniej, IV grupy należą gminy, które pod względem społeczno-gospodarczym rozwijają się najsłabiej (w 2009 r. 8).

Tabela 4. Wskaźniki syntetyczne rozwoju społeczno-gospodarczego gmin Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w 2009 r.

Gminy KOM	Rodzaj gminy	Wskaźnik syntetyczny	Grupa
1	2	3	4
Kraków	m-p	1,885	
Zielonki	w	1,599	I
Wielka Wieś	w	1,108	
Niepołomice	m-w	1,087	
Zabierzów	w	0,997	
Mogilany	w	0,788	
Bochnia	m	0,771	
Michałowice	w	0,649	
Wieliczka	m-w	0,568	
Liszki	w	0,359	
Skawina	m-w	0,342	
Dobczyce	m-w	0,337	II

Tabela 4, cd.

1	2	3	4
Świątniki Górne	m-w	0,252	
Wadowice	m-w	0,150	
Czernichów	w	0,094	
Myślenice	m-w	0,079	
Kocmyrzów-Luborzycza	w	0,070	
Kłaj	w	0,062	
Biskupice	w	0,049	
Siepraw	w	-0,010	
Kalwaria Zebrzydowska	m-w	-0,010	
Gdów	w	-0,054	
Żegocina	w	-0,067	
Igołomia-Wawrzeńczyce	w	-0,067	
Iwanowice	w	-0,109	
Sułkowice	m-w	-0,128	
Skąła	m-w	-0,131	III
Bochnia	w	-0,171	
Krzyszowice	m-w	-0,234	
Słomniki	m-w	-0,274	
Lanckorona	w	-0,278	
Łapanów	w	-0,278	
Wiśniowa	w	-0,282	
Trzciana	w	-0,285	
Nowe Brzesko	w	-0,307	
Koniusza	w	-0,319	
Rzezawa	w	-0,352	
Jerzmanowice-Przegonia	w	-0,373	
Pcim	w	-0,376	
Sułoszowa	w	-0,446	
Brzeźnica	w	-0,455	
Proszowice	m-w	-0,458	
Nowy Wiśnicz	m-w	-0,490	
Drwinia	w	-0,524	
Tokarnia	w	-0,545	
Raciechowice	w	-0,559	IV
Stryszów	w	-0,592	
Lubień	w	-0,601	
Gołcza	w	-0,691	
Koszyce	w	-0,804	
Trzyciąż	w	-0,979	

Źródło: opracowanie własne.

Graficzną ilustracją przedstawionej klasyfikacji jest rysunek 3.

Rys. 3. Rozkład syntetycznego wskaźnika rozwoju gmin KOM w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne.

5. Zakończenie

Uzyskane wyniki ujawniają wewnątrzregionalne zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego gmin KOM. Zależy to m.in. od różnorodności powiązań funkcjonalnych gmin tworzących KOM z Krakowem, a także umiejętności czerpania korzyści wynikających z położenia w pobliżu miasta centralnego KOM. W układzie metropolitalnym dominuje miasto Kraków, które skupia 52% wszystkich mieszkańców obszaru metropolitalnego. Kraków, będący biegunem wzrostu zarówno społecznego, jak i gospodarczego tego obszaru, pobudza w różnym stopniu rozwój gmin wchodzących w jego skład. Największy wpływ ma na rozwój gmin znajdujących się w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Obszary przylegające do centrum czerpią korzyści z ich renty położenia, co wpływa korzystnie na poziom ich rozwoju. Zatem wysokim poziomem rozwoju odznaczają się gminy położone w bezpośredniej strefie oddziaływania Krakowa. W gminach tych powstało dużo różnych podmiotów gospodarczych, w tym z kapitałem zagranicznym. Znacznie mniej inwestycji zlokalizowanych jest w strefie zewnętrznej KOM. Lokalizacja przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego wpływa na wzrost konkurencyjności obszaru. Sprzyja to

m.in. tworzeniu nowych miejsc pracy, rozwojowi sektora usług, eksportowi dóbr wytwarzanych w regionie, transferowi nowoczesnych technologii.

Wskaźniki rozwoju jednostek osadniczych oddalonych od głównego ośrodka metropolitalnego Krakowa są niższe. Poziom rozwoju gminy zależy w dużym stopniu od miejsca jej położenia: im większa odległość danej gminy od miasta centralnego obszaru metropolitalnego, tym niższe są jej wskaźniki.

Na podstawie przeprowadzonych badań można wskazać cechy charakteryzujące obszar metropolitalny: wzrost nierówności przestrzennej, marginalizacja małych miast i obszarów wiejskich, zaznaczający się podział na metropolię i resztę, polaryzacja w systemie osadniczym.

Literatura

- Borowiec J., Wilk K., *Integracja europejska*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2005.
- Domański B. (red.), *Inwestycje zagraniczne w Małopolsce. Raport z badań*, Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2009.
- Markowski T., Marszał T., *Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja – problemy i pojęcia podstawowe*, Biuletyn KPZK PAN, Warszawa 2006.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2003, t. 2.
- Potoczna I., *Przemiany demograficzne zachodzące na obszarze wrocławskiego obszaru metropolitalnego – wybrane aspekty*, [w:] K. Szolek, I. Potoczna, *Gospodarka przestrzenna i administracja samorządowa*, „Biblioteka Regionalisty” 2005, nr 1.
- Szymła Z., *Determinanty rozwoju regionalnego*, Ossolineum, Wrocław 2000.
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r., DzU 2003, nr 80, poz. 717.
- www.stat.gov.pl, Bank Danych Lokalnych.

STRUCTURAL POLARIZATION OF CRACOW METROPOLITAN AREA

Summary: The role of metropolitan areas has gained importance in contemporary socio-economic space of Poland. Metropolis are the centers of economic, social, financial, scientific and cultural dynamics both at regional as well as international range. The goal of this article is to present the level of differentiation of socio-economic development of Cracow Metropolitan Area. In the analysis the author employs a statistical-mathematical method which is based on synthetic indexes characterising the level of development of communes. The research includes 13 indices of social and economic development communes from 2009.

Keywords: Cracow Metropolitan Area, metropolitan area, polarization, socio-economic development.